

Στη στροφή του 19ου προς τον 20ό αιώνα, ο σουλτάνος Αμπντούλ Χαμίτ κυβερνούσε απολυταρχικά την Οθωμανική αυτοκρατορία και αντιστρατευόταν κάθε φιλελεύθερη κίνηση. Το 1891, ιδρύθηκε στη Γενεύη η μυστική οργάνωση «Ένωση - Πρόοδος» που έβαλε σκοπό να εκσυγχρονίσει το κράτος, να πετύχει τον φιλελεύθερο μετασχηματισμό του και να το εδραιώσει στα εδάφη που κατείχε. Τα μέλη της έμειναν στην ιστορία με το όνομα «Νεότουρκοι». Αρχές του 20ού αιώνα, η έδρα της οργάνωσης μεταφέρθηκε στη Θεσσαλονίκη (1906), όπου υπήρχαν εβραίοι αλλά και μέλη τεκτονικών στοών πρόθυμοι να τη χρηματοδοτήσουν. Με την έντεχνη προπαγάνδα της και με τον προσηλυτισμό των πιο ικανών από τους αξιωματικούς του στρατού η «Ένωση - Πρόοδος» γρήγορα έγινε πανίσχυρη. Οι μυστικές υπηρεσίες του σουλτάνου τον είχαν έγκαιρα προειδοποιήσει για τη δράση των συνωμοτών αλλά δεν υπήρχε τρόπος να ανακοπεί η φορά των πραγμάτων.

Στις 10 Ιουλίου του 1908, ο ηγέτης των Νεότουρκων, Εμβέρ μπέης, κήρυξε την επανάσταση που στόχο είχε την επαναφορά του καταργημένου συντάγματος του 1876 και την «οθωμανική ισότητα», την ισοπολιτεία για όλους ανεξάρτητα από γένος και θρησκεία. Δύο σώματα στρατού ετοιμάστηκαν να βαδίσουν εναντίον της Κωνσταντινούπολης κάτω από την ηγεσία του.

Προετοιμασμένος για τα αναπόφευκτα, ο σουλτάνος εξέδωσε φερμάνι (11 του μήνα), σύμφωνα με το οποίο επαναφερόταν το σύνταγμα, παρεχόταν ελευθεροτυπία, σταματούσε το φακέλωμα των πολιτών και προκηρύσσονταν εκλογές. Η αναίμακτη τροπή των πραγμάτων προκάλεσε αληθινό ενθουσιασμό στους πληθυσμούς της αυτοκρατορίας, ενώ στη Μακεδονία Βούλγαροι και Έλληνες αποφάσισαν να καταθέσουν τα όπλα. Ο ηγέτης της Εσ. ΜΕΟ, Σαντάσκι, επισκέφθηκε επίσημα τη Θεσσαλονίκη, όπου έγινε δεκτός με τιμές.

Ο εκλογικός νόμος έβαλε σε κάποιες υποψίες τους Έλληνες καθώς, με ένα περιεργό μαγείρεμα, οι έδρες στις περιοχές όπου πλειοψηφούσαν, ήταν δυσανάλογα περιορισμένες σε σχέση με εκείνες, όπου ο ελληνικός πληθυσμός μειονεκτούσε. Οι καιροί, όμως, δεν άντεχαν τις μεμψιμοιρίες. Σε σύνολο 280 εδρών, οι Έλληνες πήραν τις 27 αλλά με βάση τα αποτελέσματα υπολόγιζαν ότι τους έπρεπαν 54, αν ο νόμος ήταν πιο δίκαιος. Οι Αρμένιοι κέρδισαν 10 έδρες, οι Βούλγαροι 5, οι Σέρβοι 4 και οι Ιουδαίοι της διασποράς μόλις δύο. Ο Αμπντούλ Χαμίτ κήρυξε πανηγυρικά την έναρξη των εργασιών της Βουλής κι εκφώνησε λόγο πίστης στο σύνταγμα.

Όσο οι υπήκοοι της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ήταν απασχολημένοι με τις απρόσμενες ελευθερίες τους, ο σουλτάνος προετοίμαζε τον δεύτερο γύρο μαζεύοντας στην

Κωνσταντινούπολη τους πιστούς σ' αυτόν Αλβανούς αξιωματικούς. Η αντεπανάσταση ξέσπασε στις 31 Μαρτίου του 1909, ο στρατός κυριεύσε και έκλεισε τη Βουλή, υπουργοί συνελήφθησαν κι εκτελέστηκαν, ο μεγάλος βεζίρης αντικαταστάθηκε και «αγανακτισμένοι πολίτες» έσφαζαν Αρμένιους στην Κιλικία και στα Άδανα. Το ίδιο θα ήθελαν να κάνουν και με τους Έλληνες αλλά τα πράγματα ήταν διαφορετικά στη Βαλκανική χερσόνησο. Ο στρατός των Νεότουρκων βάδιζε ήδη εναντίον της Κωνσταντινούπολης. Στο προάστιο του Αγίου Στεφάνου, τον υποδέχτηκαν οι εκλεγμένοι γερούσιαστές και βουλευτές. Μια εθνοσυνέλευση στήθηκε εκεί. Οι αντεπαναστάτες κηρύχθηκαν εκτός νόμου κι ο Αμπντούλ Χαμίτ έκπτωτος. Στις 12 Απριλίου, ο στρατός κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη. Από τους ηγέτες των αντεπαναστατών, οι 40 κρεμάστηκαν στις πλατείες. Οι υπόλοιποι φυλακίστηκαν. Ο Χαμίτ καθαιρέθηκε (14 του μήνα) και στάλθηκε στη Θεσσαλονίκη σε κατ' οίκον περιορισμό. Νέος σουλτάνος ανακηρύχθηκε ο αδερφός του, Ρεσάτ, με το όνομα Μωάμεθ Ε' (1844 - 1918).

Ήταν ό,τι πιο βολικό μπορούσαν να βρουν οι «Νεότουρκοι»: Άνθρωπος αμόρφωτος που ποτέ στη ζωή του δεν είχε βγει από το παλάτι, ιδανικός για μαριονέτα του κομιτάτου.

Έχοντας εξασφαλίσει τον έλεγχο της εξουσίας, οι Νεότουρκοι έδειξαν το αληθινό τους πρόσωπο. Πίσω από τον φιλελευθερισμό τους κρυβόταν ο άκρατος εθνικισμός που στρεφόταν κυρίως εναντίον των έτσι κι αλλιώς μισητών Ελλήνων. Η «οθωμανική ισότητα» θα επερχόταν με τον εκτουρκισμό όλων των εθνοτήτων της επικράτειας. Τα ελληνικά, σερβικά, βουλγαρικά κ.λπ. σχολεία μπήκαν κάτω από τον άγρυπνο έλεγχο της κεντρικής εξουσίας, οι νόμοι για τη λειτουργία των εκκλησιών προκάλεσαν την αγανάκτηση των χριστιανών και ο νόμος για τον γενικό αφοπλισμό των κατοίκων έδωσε την ευχέρεια στη χωροφυλακή να προβαίνει σε πλήθος αυθαιρεσιών με εισβολές και έρευνες στα σπίτια και βιαιοπραγίες.

Οι συμμορίες των Βουλγάρων κομιτατζήδων αντέδρασαν πρώτες. Οι Νεότουρκοι απάντησαν με σφαγές του βουλγαρικού πληθυσμού. Η δολοφονία του μητροπολίτη Γρεβενών ανάγκασε στον πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης να κηρύξει την εκκλησία «σε διωγμό» και να καταγγείλει ως ανύπαρκτη την «οθωμανική ισότητα». Για την ακεραιότητα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, όμως, είχε αρχίσει η αντιστροφή μέτρηση. Με αρχή την Βοσνία και Ερζεγοβίνη, την Αφρική και τα Δωδεκάνησα.

ΤΟ ΦΙΛΜ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ:

Ιανουάριος:

Ο 34χρονος Ανρί Φαρμάν κέρδισε στις 13 του μήνα το Μεγάλο Βραβείο Αεροπορίας (50.000 γαλλικά φράγκα) σπάζοντας το «φράγμα» του ενός χιλιομέτρου. Κάνοντας κυκλική διαδρομή, σε ένα προάστιο έξω από το Παρίσι, κάλυψε κάτι λιγότερο από 1600 μέτρα πτήσης σε 1,5 λεπτό. Το διπλό του Φαρμάν διαθέτει ισχυρότατο κινητήρα πενήντα ίππων!

Φεβρουάριος:

Ο δικτάτορας Ιωάννης Φράνκο κατάφερε τελικά να καταστείλει την αντιμοναρχική επανάσταση που εκδηλώθηκε στην Πορτογαλία, την 1η του μήνα, παρά το γεγονός ότι δολοφονήθηκαν ο βασιλιάς Κάρολος και ο διάδοχος του θρόνου, Λουδοβίκος. Οι αρχηγοί της επανάστασης σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια των μαχών, ενώ στον θρόνο ανέβηκε ο δευτερότοκος γιος του Καρόλου, 19χρονος δον Μανουέλ. Η Πορτογαλία επρόκειτο να γίνει δημοκρατία δύο χρόνια αργότερα και να γνωρίσει 27 πραξικοπήματα, ώσπου, το 1932, να καταλάβει την αρχή ο Σαλαζάρ.

Μάρτιος:

Ο Δημήτριος Γούναρης, άτυπος ηγέτης της ανεξάρτητης ομάδας των «Ιαπώνων», που επί τέσσερα χρόνια ασκούσαν σκληρή αντιπολίτευση στους κυβερνητικούς χειρισμούς, ανέλαβε στις 21 του μήνα υπουργός Οικονομικών στην κυβέρνηση του Γ. Θεοτόκη. Ο Γούναρης αποδέχτηκε την πρωθυπουργική πρόσκληση να εφαρμόσει τις ιδέες του στην πράξη. Επρόκειτο σύντομα να παραιτηθεί και λίγο λίγο να περάσει στον συντηρητισμό. Το 1922 εκτελέστηκε ως ένας από τους υπαίτιους της μικρασιατικής καταστροφής.

Απρίλιος:

Νυχτερινή εγχείριση από διανυκτερεύοντες γιατρούς του νοσοκομείου Άγιος Ιωσήφ της Νέας Υόρκης έσωσε από του χάρου τα δόντια νεαρό που είχε μαχαιρωθεί στην καρδιά. Μη έχοντας τίποτα να χάσουν, οι γιατροί άνοιξαν τον ετοιμοθάνατο Ρόμπερτ Ίνγκλις, μετακίνησαν δυο πλευρές για να έχουν ελεύθερο πεδίο κι έραψαν την χαίνουσα πληγή της καρδιάς με τρία ράμματα. Η επέμβαση πέτυχε απόλυτα κι ο νεαρός συνήλθε μερικές ώρες αργότερα, δηλώνοντας ότι αισθάνεται καλά. Ήταν η πρώτη εγχείριση «ανοικτής καρδιάς».

Μάιος:

Με εντολή του βασιλιά Γεωργίου του Α', έκλεισε το Βασιλικό Θέατρο της Αθήνας και όλοι οι υπάλληλοι και ηθοποιοί απολύθηκαν. Ως αιτία αυτής της εξέλιξης προβλήθηκε το γεγονός ότι οι παραστάσεις του Βασιλικού Θεάτρου δίνονται μπροστά σε άδεια πλατεία, καθώς οι Αθηναίοι θεατρόφιλοι δεν τις τιμούν με την παρουσία τους.

Ιούνιος:

Με επίθεση του στρατού εναντίον του κοινοβουλίου έληξε στην Περσία η διαμάχη για τα συνταγματικά δικαιώματα των πολιτών. Ο σάχης Μοχάμεντ Άλι διέταξε τα στρατεύματά του να ανοίξουν πυρ εναντίον των βουλευτών, ανεξάρτητα από την κομματική τους τοποθέτηση, εξαναγκάζοντας όσους δεν σκοτώθηκαν επιτόπου, να τραπούν σε φυγή. Στη συνέχεια, στρατιωτικά συνεργεία κατεδάφισαν το κτίριο της Βουλής, ώστε να μην μπορεί να ξαναχρησιμοποιηθεί για συνεδρίαση. Και ανέθεσε σε Ρώσο συνταγματάρχη των Κοζάκων καθήκοντα κυβερνήτη της Τεχεράνης. Ο σάχης είχε διαδεχθεί τον φιλελεύθερο πατέρα του, Μουζαφάο Αντ Ντιν, τον Ιανουάριο του 1907.

Ιούλιος:

Με βολή 51.36 μ. ο Έλληνας αθλητής Μιχάλης Δώριζας κατέκτησε το ασημένιο μετάλλιο στον ακοντισμό, στους Ολυμπιακούς αγώνες του Λονδίνου. Ο Σουηδός Έρικ Λέμινγκ κέρδισε το χρυσό με ρίψη 54.43 μ. Γεγονός των αγώνων, όμως, θεωρήθηκε η αφαίρεση του χρυσού μεταλλίου στον μαραθώνιο από τον Ιταλό ζαχαροπλάστη, Ντοράντο Πιέτρι, που ακυρώθηκε επειδή λίγα μέτρα πριν από τον τερματισμό σωριάστηκε ημιλιπόθυμος. Τότε, ο συγγραφέας των μυθιστορημάτων με ήρωα τον Σέρλοκ Χολμς, Κόναν Ντόιλ, πήδηξε στον στίβο και μαζί με άλλους θεατές σήκωσαν τον Πιέτρι και τον βοήθησαν να τερματίσει. Το χρυσό μετάλλιο δόθηκε στον Αμερικανό Τζον Γιόζεφ Χέις (2 ώρες, 55', 18" και 4 δέκατα).

Αύγουστος:

Με μεγάλη παρέλαση Μακεδονομάχων στο Μοναστήρι, έγινε επίσημα η τελετή λήξης του ένοπλου Μακεδονικού Αγώνα. Οι 30.000 Έλληνες του Μοναστηρίου είδαν από κοντά τα ανταρτικά σώματα των Καραβίτη, Μακρή, Βολάνη και Τσίτσου που επί τέσσερα χρόνια μάχονταν τους κομιτατζήδες. Κοπέλες με ελληνικές λαϊκές φορεσιές έριχναν λουλούδια στους μαχητές. Όπως είναι γνωστό, μετά την επικράτηση του κινήματος των Νεότουρκων, που διακηρύσσουν την «ισονομία» στα πλαίσια της αυτοκρατορίας, Βουλγαρία και Ελλάδα

αποφάσισαν να αποσύρουν τα αντάρτικα σώματα από τη Μακεδονία. Η Ρουμανία δήλωσε ότι εξακολουθεί να διατηρεί αξιώσεις για την περιοχή αλλά όλοι γνωρίζουν ότι αδυνατεί να πράξει το παραμικρό.

Σεπτέμβριος:

Μετά από μαραθώνιο μυστικών διαβουλεύσεων, στις 22 του μήνα, ο ηγεμόνας της Βουλγαρίας Φερδινάνδος αυτοανακηρύχθηκε τσάρος ανεξάρτητου από την Οθωμανική αυτοκρατορία βασιλείου και η Αυστροουγγρική αυτοκρατορία ανακοίνωσε την προσάρτηση της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης. Ο σουλτάνος απάντησε με μποϊκοτάζ των αυστροουγγρικών προϊόντων και απαίτηση από τους Βουλγάρους να εξοφλήσουν τα χρέη τους. Με παρέμβαση του τσάρου Νικόλαου της Ρωσίας, το χρέος «πάτισε» με 100.000.000 μάρκα, από αυτά που ο σουλτάνος χρωστούσε στη Ρωσία.

Οκτώ βριος:

Μέσα σε πανηγυρική ατμόσφαιρα, η αυτόνομη πολιτεία της Κρήτης διακήρυξε την ένωση της μεγαλονήσου με την Ελλάδα και εξέλεξε τα αντιπροσωπευτικά της μέλη για το ελληνικό κοινοβούλιο. Με παρέμβαση των μεγάλων δυνάμεων, το ζήτημα παραπέμφθηκε να εξεταστεί σε διεθνή διάσκεψη, ενώ η ελληνική κυβέρνηση απαγόρευσε στους Κρήτες βουλευτές να μπουν στην Βουλή.

Η Κρήτη έπρεπε να περιμένει ακόμα τέσσερα χρόνια.

Νοέμβριος:

Συνεχίζονται στο αυτοκρατορικό παλάτι του Πεκίνου οι μυστηριώδεις θάνατοι. Αμέσως μετά τον θάνατο του αυτοκράτορα Κουάνγκ Σου, πέθανε και η αυτοκράτειρα Τσου Κσι, που ουσιαστικά κυβερνούσε πάνω από είκοσι χρόνια. Στο θρόνο ανέβηκε ο μόλις δυο χρόνων ανιψιός του εκλιπόντος, Χουάν Τσουνγκ Που Γι, με αντιβασιλιά τον πατέρα του, πρίγκιπα Τσουν.

Ο Που Γι έμελλε να είναι ο τελευταίος αυτοκράτορας της Κίνας: Εκθρονίστηκε σε ηλικία πέντε χρόνων.

Δεκέμβριος:

Πάνω από 200.000 άτομα σκοτώθηκαν σε σεισμό που έπληξε τη Νότια Ιταλία και τη Σικελία, στις 28 του μήνα. Μόνο στην πόλη της Μεσίνα, που καταστράφηκε ολοσχερώς, σκοτώθηκαν 84.000 άτομα. Ένα παλιρροϊκό κύμα που ακολούθησε έκανε μεγαλύτερη ζημιά. Ο αρχιεπίσκοπος της πόλης έμεινε θαμμένος ζωντανός πέντε ημέρες στα ερείπια, πριν να τον ανασύρουν τα σωστικά συνεργεία, ενώ κινδύνευσαν και οι βασιλείς που επισκέπτονταν την περιοχή.

(Έθνος της Κυριακής, 25.4.1999) (τελευταία επεξεργασία, 15.6.2009)